

عدالت جنسیتی با بی‌عدالتی در نظام آموزشی استان ایلام

اسکندر غلامی پریزاد^۱، الهام غلامی پریزاد^۲، فاطمه پالیزبان^۳، زینب غضنفری^۴

^۱ گروه بهداشت عمومی، مرکز تحقیقات پیشگیری از آسیب‌های روانی - اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، مرکز تحقیقات میکروبی‌شناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، گروه آموزش بهداشت، مرکز تحقیقات پیشگیری از آسیب‌های روانی - اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران.

مجله راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی دوره دوم شماره دوم پاییز و زمستان ۹۴ صفحات ۳۵-۴۴.

چکیده

مقدمه و هدف: مقوله عدالت آموزشی اخیراً در نظام اقتصادی، سیاسی و اجتماعی ملل مورد توجه قرار گرفته است. کنوانسیون‌ها، معاهده‌ها و اعلامیه‌های زیادی در جهان به منظور تأکید بر این حقوق تبیین و صادر شده است. این موضوع در برنامه توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشور ما نیز از جایگاه قابل‌توجهی برخوردار است. ضرورت تبیین این موضوع در جامعه ما به خصوص در مناطق و استان‌های کمتر توسعه‌یافته‌ای چون ایلام می‌تواند فرصت اصلاح و تجدیدنظر در برنامه‌های توسعه را فراهم نماید. مطالعه حاضر با هدف تعیین عدالت جنسیتی یا بی‌عدالتی در نظام آموزشی ایلام اجرا شد.

روش‌ها: تحقیق حاضر از نوع پژوهش ارزشیابی است. داده‌های مورد نیاز از نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ جمع‌آوری شده و شاخص عدالت جنسیتی در آموزش با استفاده از نتایج تفصیلی استان - شهرستان سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ محاسبه و با شاخص ارائه شده توسط یونسکو مورد تحلیل قرار گرفت. نمونه آماری کل استان ایلام (۵۰۲۸۴۰ نفر) بود. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ در سطح آمار توصیفی صورت گرفته است.

یافته‌ها: تحلیل یافته‌های مربوط به عدالت جنسیتی در آموزش استان ایلام، حکایت از آن دارد که در مجموع عدالت جنسیتی در مقطع ابتدایی (۱/۰۵) نزدیک به تحقق هدف است که مشابه با وضعیت کشوری (۰/۹۹) هست. در مقاطع راهنمایی (۰/۹۰) نسبت به ۰/۹۶) و متوسطه (۰/۸۴) نسبت به ۱/۰۱) شاخص استانی وضعیت نامناسب تری نسبت به شاخص کشوری دارد و بی‌عدالتی به ضرر دختران است. در مقطع پیش‌دانشگاهی (۱/۳۸) بی‌عدالتی به ضرر پسران است. در مقطع عالی (۰/۹۹) نیز تقریباً شاخص برابری جنسیتی در آموزش محقق شده است.

نتیجه‌گیری: با توجه به بافت روستایی استان ایلام و اهمیت جنسیت پسر در این فرهنگ، وجود بی‌عدالتی به ضرر دختران در مقاطع راهنمایی و دبیرستان با در نظر گرفتن این که جایگاه تصمیم‌گیری در این دوران درون خانواده است، قابل توجه بوده، در صورتی که این مسئله با آغاز دوره پیش‌دانشگاهی برعکس می‌شود. در مجموع انتظار می‌رود سیاست‌گذاران امر آموزش و پرورش با ترسیم سیاست‌ها و برنامه‌های مناسب در رفع محرومیت‌های دختران امروز و زنان فردا بکوشند چرا که ایجاد برابری و آموزش حقوق انسانی به دختران، پسران، والدین و ارتقای مهارت‌های زندگی می‌تواند زمینه را برای ایجاد جامعه‌ای سالم و رو به توسعه و خانواده‌های رو به رشد منطبق بر فرهنگ و باورهای ملی و هماهنگ با شرایط نوین اجتماعی فراهم نماید.

کلیدواژه‌ها: عدالت جنسیتی، بی‌عدالتی، آموزش، توسعه، استان ایلام

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۳/۴/۲۴ اصلاح نهایی: ۹۴/۵/۱۷ پذیرش مقاله: ۹۴/۵/۱۷

ارجاع: غلامی پریزاد اسکندر، غلامی پریزاد الهام، پالیزبان فاطمه، غضنفری زینب. عدالت جنسیتی با بی‌عدالتی در نظام آموزشی استان ایلام. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی. ۱۳۹۵؛ ۲(۲): ۳۵-۴۴.

مقدمه:

قدما معادل عدالت را، دادن هر چیزی به کسی که استحقاق آن را دارد، تعریف می‌نمایند. معنی امروزی آن احقاق حقوق برای تمامی افراد جامعه هست. یکی از شاخص‌های مهم توسعه همه‌جانبه و بقای سیستم و نظام‌های طبیعی و اجتماعی، عدالت در همه عرصه‌ها خصوصاً عدالت آموزشی است (۱). از بعد از انقلاب اسلامی همه کوشش‌ها در نظام جمهوری اسلامی ایران، حول محور تأمین و بسط عدالت گرد آمده است. اصل سی‌ام قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دولت را موظف ساخته تا وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفایی کشور به طور رایگان گسترش دهد (۲).

۱۰ سال پیش سران ۱۶۴ کشور جهان از جمله کشور ایران، همراه با سازمان‌های دولتی و غیردولتی در اجلاس جهانی آموزش در داکا متعهد شدند تا سال ۲۰۱۵ اقدامات جدیدی را در کشورهای خود در زمینه دسترسی به امکانات آموزشی متناسب و باکیفیت برای کودکان، جوانان و بزرگسالان فراهم سازند. بر این اساس، چارچوب عمل مشترکی را طراحی کردند که به «چارچوب عمل داکا» معروف شد. این دولت‌ها تعهد کردند تا شش هدف آموزشی را تحقق بخشند که یکی از آن اهداف، فراهم ساختن فرصت‌های برابر آموزشی برای دختران و پسران در مدارس بود (۳).

در حوزه آموزش و پرورش دو سند تحول آموزش و پرورش برای تأمین چنین آرمانی تصویب شد (۴) و برابری فرصت‌های آموزشی و توسعه عدالت اجتماعی به عنوان یکی از مسائل راهبردی آموزش و پرورش در سند ملی آموزش و پرورش مورد توجه قرار گرفته است (۵). البته صفار حیدری و حسین‌نژاد پس از بررسی و تحلیل موشکافانه سند مذکور این‌گونه نتیجه‌گیری نموده است که این سند نیازها و استعداد‌های دانش‌آموزان را از دریچه‌ای محدود و بر اساس تصویری از پیش تعیین‌شده تفسیر و تعیین می‌کند (۴).

در برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی چهارم و پنجم نیز به صراحت به مقوله عدالت آموزشی پرداخته شده است. از جمله ماده ۵۲ قانون برنامه پنج‌ساله چهارم بر "تضمین به برابر آموزشی ویژه دختران (۶)" و به ماده ۱۵ قانون برنامه

پنج ساله پنجم به "تأمین آموزش‌های مورد نیاز متناسب با نقش دختران و پسران (۷)" اشاره گردیده است.

با وجود همه قوانین فوق و پس از گذشت سه دهه از انقلاب با وجود پیشرفت‌هایی که در این زمینه اتفاق افتاده، هنوز عدالت همه‌جانبه اتفاق نیفتاده است. همچنان نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مشاهده می‌شود. فارغ از مشکلات روش‌شناختی که در برخی از مطالعات صورت گرفته در ایران وجود داشته است، جمع‌بندی نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که:

دختران در تمامی پایه‌ها دسترسی کمتری به آموزش نسبت به پسران دارند.

دختران در مناطق کمتر توسعه‌یافته، دسترسی کمتری به آموزش نسبت به مناطق توسعه‌یافته دارند.

بی‌عدالتی جنسیتی در دسترسی به آموزش در پایه‌های تحصیلی بالاتر بیشتر است.

علیرغم دسترسی کمتر دختران به آموزش در تمامی مقاطع تحصیلی، آن‌ها عملکرد تحصیلی بالاتر و ماندگاری بیشتری در نظام آموزشی داشته‌اند (۸).

نتایج مطالعه مرادی (۱۳۸۲) تحت عنوان "بررسی برابری فرصت‌های آموزشی در دوره متوسطه استان زنجان" نشان داد که نابرابری فرصت‌های آموزشی برای دختران و پسران مناطق روستایی به مراتب بیشتر از نابرابری موجود بین دختران و پسران مناطق شهری است. نسبت دانش‌آموز به کلاس درس از وضعیت مناسبی برخوردار است درحالی‌که از لحاظ نسبت شاگرد به معلم وضعیت مطلوب نیست. بین عوامل جنسیتی، اجتماعی-اقتصادی، جغرافیایی، جمعیتی و دوزبانه بودن دانش‌آموزان با برابری فرصت‌های آموزشی ارتباط معنی‌داری مشاهده شد (۹).

آتشک (۲۰۱۱) نیز با ارزیابی عدالت جنسیتی در نظام آموزشی ایران بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۰ نشان داد که در مناطق شهری گروه‌های سنی تا ۳۹ سال و در مناطق روستایی تا ۲۴ سال عدالت جنسیتی در آموزش وجود دارد و بیش‌ترین بی‌عدالتی آموزشی در گروه‌های سنی بالاتر از ۳۵ سال مشاهده می‌شود. همچنین تحلیل مقاطع مختلف تحصیلی اشاره به این دارد که در مقطع ابتدایی عدالت جنسیتی در آموزش محقق شده است اما در مقاطع راهنمایی، متوسطه و آموزش

هدف سوم از مجموعه اهداف توسعه هزاره، ارتقاء برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان است. از جمله اهداف در نظر گرفته‌شده برای این مسئله، حذف نابرابری‌های جنسیتی در آموزش مقاطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان و سایر سطوح آموزشی است. به همین منظور یونسکو اقدام به طراحی شاخص GPI نمود که بر مبنای نسبت دختران به پسران در مقاطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان محاسبه می‌شود. GPI بین ۹۷٪-۱/۰۳ به معنی عدالت جنسیتی است، درحالی‌که مقادیر کمتر از ۰/۹۷ به معنی نابرابری به ضرر دختران و مقادیر بیشتر از ۱/۰۳ به معنی نابرابری به ضرر پسران است (۱۲).

GPI کمتر از ۰/۸ و بیشتر از ۱/۲۵ به معنی دور از تحقق هدف، بین ۰/۸-۰/۹۴ برای دختران و ۱/۲۵-۱/۰۶ برای پسران، در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف و چنانچه شاخص بین ۰/۹۵-۰/۶۹ و ۱/۰۵ تا ۱/۰۴ قرار گیرد، تحقق عدالت جنسیتی در آموزش نزدیک است و عدالت جنسیتی در آموزش نیز زمانی محقق می‌شود که رقم شاخص بین ۰/۹۷-۱/۰۳ باشد (۱۰). توضیحات کامل مربوط به این شاخص در جدول (۱) ارائه شده است. با توجه به شاخص توصیف‌شده داده‌های جمع‌آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ و روش‌های آمار توصیفی انجام شد. $Pvalue < 0.05$ در این مطالعه به عنوان سطح معنی‌داری در نظر گرفته شد.

جدول ۱- راهنمای استفاده از شاخص عدالت جنسیتی در آموزش (GPI)

بی‌عدالتی آموزشی به ضرر پسران		عدالت جنسیتی در آموزش		بی‌عدالتی آموزشی به ضرر دختران	
$GPI > 1/25$	$1/06 < GPI < 1/25$	$1/04 < GPI < 1/05$	$0/97 < GPI < 1/03$	$0/95 < GPI < 0/96$	$0/8 < GPI < 0/94$
دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش	متوسط نسبت به تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش	نزدیک به تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش	عدالت جنسیتی در آموزش	نزدیک به تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش	متوسط نسبت به تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش

یافته‌ها:

و چرداول؛ ۶۵۲۸۳ نفر، ملکشاهی؛ ۲۰۳۴۴ نفر و مهران؛ ۲۴۳۸۴ نفر) صورت گرفت (جدول ۲ و ۳) و تجزیه و تحلیل داده‌ها بر مبنای شاخص ارزشیابی یونسکو و مؤسسه بین‌المللی برنامه ریزی در آموزش، عدالت جنسیتی در آموزش (GPI) با در نظر گرفتن متغیر مقاطع تحصیلی مورد ارزیابی قرار گرفت که به

عالی بی‌عدالتی به ضرر دختران و تنها در دوره پیش‌دانشگاهی بی‌عدالتی به ضرر پسران وجود دارد (۱۰). اما در این میان جای این سؤال باقی است که عدالت جنسیتی در مناطق مختلف کشور از جمله مناطق کمتر توسعه‌یافته که از لحاظ آموزش و سطح برخورداری از آن بر حسب جنسیت می‌تواند متفاوت از سایر مناطق باشد، چگونه است؟ بر این اساس محقق بر آن شد مطالعه حاضر را با هدف تعیین عدالت جنسیتی یا بی‌عدالتی در نظام آموزشی ایلام طراحی و اجرا نماید. امید است نتایج این تحقیق بتواند راه گشای توسعه آموزش که زیربنای پیشرفت در سایر بخش‌های جامعه است، باشد.

روش‌ها:

تحقیق حاضر از نوع پژوهش ارزشیابی است. بدین معنا که در ابتدا پدیده مدنظر اندازه‌گیری شده و سپس بر اساس معیارهایی به قضاوت در خصوص آن پدیده پرداخته می‌شود (۱۱).

داده‌های مورد نیاز از نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ جمع‌آوری شده و با استفاده از روش تحلیل ثانویه داده‌ها تحلیل شده و بر اساس شاخص ارزشیابی عدالت جنسیتی در آموزش (Gender Parity Index) GPI عدالت جنسیتی در آموزش ایلام مورد ارزشیابی قرار گرفته است. جمع‌آوری داده‌ها بر اساس چک لیستی از منابع مختلف کتابخانه‌ای، تحقیق الکترونیک و اطلاعات مرکز آمار ایران، در استان ایلام بود.

این مطالعه با احتساب ۵۰۴۸۴۰ نفر جمعیت مرد و زن بالای ۶ سال شهری، روستایی و جمعیت غیر ساکن شهرستان‌های تابعه استان ایلام (آبدانان؛ ۴۳۴۵۴ نفر، ایلام؛ ۱۹۳۵۰۶ نفر، ایوان؛ ۴۴۴۳۲ نفر، دره شهر؛ ۵۳۷۷۶ نفر، دهلران؛ ۵۹۵۶۱ نفر، شیروان

سطح عالی نزدیک به تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر پسران است.

در شهرستان شیروان و چرداول؛ عدالت جنسیتی در سطوح ابتدایی نزدیک به تحقق هدف و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر دختران است. در سطح راهنمایی، متوسطه و عالی در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر دختران است. در سطح پیش‌دانشگاهی دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر پسران است.

در شهرستان ملکشاهی؛ شاخص عدالت جنسیتی در آموزش در سطح ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر دختران است. در سطح عالی عدالت جنسیتی برقرار و در سطح پیش‌دانشگاهی این شاخص به دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر پسران هست.

در شهرستان مهران؛ شاخص عدالت جنسیتی در آموزش در سطح ابتدایی و راهنمایی و پیش‌دانشگاهی در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف و بی‌عدالتی آموزشی در سطح ابتدایی و راهنمایی به ضرر دختران و در سطح پیش‌دانشگاهی به ضرر پسران است. در سطح متوسطه دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر دختران و در سطح عالی، عدالت جنسیتی برقرار است.

جدول ۲- جامعه و نمونه آماری به تفکیک تعداد بر اساس آمار و سرشماری کل کشور ۱۳۹۰

ردیف	جامعه/نمونه	تعداد
۱	کل کشور	۷۳۸۱۸۷۶
۲	ایلام	۵۰۳۸۴۰

شرح آن می‌پردازیم: یافته‌های جدول (۴) نشان می‌دهد: در شهرستان آبدانان عدالت جنسیتی در سطوح ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و عالی برقرار است. تنها در سطح پیش‌دانشگاهی دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی به آموزشی به ضرر پسران است.

در شهرستان ایلام؛ شاخص عدالت جنسیتی در سطوح ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر دختران، در سطح پیش‌دانشگاهی دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر پسران و در سطح عالی نیز هدف عدالت جنسیتی در آموزش برقرار است.

در شهرستان ایوان؛ شاخص عدالت جنسیتی در سطوح ابتدایی، راهنمایی در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف قرار داشته و بی‌عدالتی به ضرر دختران است. در سطح متوسطه دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر دختران است.

در سطح پیش‌دانشگاهی شاخص عدالت جنسیتی در آموزش دور از تحقق هدف و بی‌عدالتی به ضرر دختران است. در سطح عالی شاخص عدالت جنسیتی نزدیک به تحقق هدف قرار دارد. در شهرستان دهر شهر؛ شاخص عدالت جنسیتی در سطح ابتدایی و پیش‌دانشگاهی به دور از تحقق هدف و بی‌عدالتی به ضرر پسران است. عدالت جنسیتی در سطوح راهنمایی و عالی برقرار است. در سطح متوسطه این شاخص در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف قرار دارد و بی‌عدالتی به ضرر دختران است. در شهرستان دهلران شاخص عدالت جنسیتی در سطوح ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف قرار داشته و بی‌عدالتی به ضرر دختران است. در سطح پیش‌دانشگاهی این شاخص به دور از تحقق هدف عدالت جنسیتی در آموزش و بی‌عدالتی آموزشی به ضرر پسران و در

جدول ۳- نمونه آماری به تفکیک شهرستان، تعداد، جنسیت و جمعیت در حال تحصیل بر اساس آمار و سرشماری کل کشور ۱۳۹۰

ردیف	شهرستان	جمعیت صرف‌نظر از تحصیل	جمعیت در حال تحصیل
۱	آبدانان	کل جمعیت	۴۲۴۵۴
		جمعیت مرد	۲۱۴۱۲
		جمعیت زن	۲۱۰۵۲
۲	ایلام	کل جمعیت	۱۹۳۵۰۶
		جمعیت مرد	۹۷۸۵۲

ادامه جدول ۳- نمونه آماری به تفکیک شهرستان، تعداد، جنسیت و جمعیت در حال تحصیل بر اساس آمار و سرشماری کل کشور ۱۳۹۰

ردیف	شهرستان	جمعیت صرف نظر از تحصیل	جمعیت در حال تحصیل
۳	ایوان	جمعیت زن	۹۵۶۵۴
		کل جمعیت	۴۴۴۳۲
		جمعیت مرد	۲۲۲۰۸
۴	دره شهر	جمعیت زن	۲۲۲۲۴
		کل جمعیت	۵۳۷۷۶
		جمعیت مرد	۲۶۷۱۲
۵	دهلران	جمعیت زن	۲۷۰۶۴
		کل جمعیت	۵۹۵۶۱
		جمعیت مرد	۳۱۰۲۴
۶	شیروان چرداول	جمعیت زن	۲۸۵۲۷
		کل جمعیت	۶۵۳۷۸
		جمعیت مرد	۳۲۷۹۶
۷	ملکشاهی	جمعیت زن	۳۲۵۸۷
		کل جمعیت	۲۰۳۴۴
		جمعیت مرد	۱۰۱۶۱
۸	مهران	جمعیت زن	۱۰۱۸۳
		کل جمعیت	۲۴۳۸۴
		جمعیت مرد	۱۲۱۳۳
		جمعیت زن	۱۱۷۵۱

جدول ۴- شاخص عدالت جنسیتی در آموزش در استان ایلام به تفکیک شهرستان‌ها و مقاطع تحصیلی، سال ۱۳۹۰

شهرستان	ابتدایی	راهنمایی	متوسطه	پیش‌دانشگاهی	عالی
آبدانان	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۹	۱/۳۷	۱/۰۹
ایلام	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۸۵	۱/۴۲	۱/۰۴
ایوان	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۷۷	۰/۸۰	۰/۹۵
دره شهر	۱/۹۳	۰/۹۷	۰/۸۶	۱/۳۶	۱/۰۳
دهلران	۰/۹۱	۰/۸۲	۰/۸۴	۱/۸۷	۱/۰۴
شیروان چرداول	۰/۹۶	۰/۸۹	۰/۸۱	۱/۴۹	۰/۸۴
ملکشاهی	۰/۹۴	۰/۸۶	۰/۸۵	۱/۶۷	۱/۰۰۲
مهران	۰/۸۵	۰/۸۹	۰/۷۵	۱/۱۲	۰/۹۶

بحث و نتیجه‌گیری:

دختران قرار دارد و نیازمند تلاش برای رسیدن به برابری جنسیتی در آموزش مقطع ابتدایی است.

در مقطع راهنمایی نیز به استثنای شهرستان‌های آبدانان و دره شهر که عدالت جنسیتی برقرار است، در سایر شهرها شاخص عدالت جنسیتی در آموزش در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف و بی‌عدالتی به ضرر دختران قرار دارد و رسیدن به هدف برابری جنسیتی هنوز نیازمند تلاش است. در مقطع متوسطه در شهر آبدانان هدف برابری جنسیتی در آموزش

عدالت آموزشی یکی از پرچالش‌ترین مباحث در آموزش است (۱). در مجموع تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده سال ۱۳۹۰ نشان داد که عدالت جنسیتی در آموزش استان ایلام در مقطع ابتدایی به استثنای شهرستان دره شهر که بی‌عدالتی به ضرر پسران و در وضعیت دور از تحقق هدف وجود دارد، در بقیه شهرستان‌ها (ایلام، ایوان، دهلران، مهران و ملکشاهی) در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف و بی‌عدالتی نسبت به

با نگاهی عمیق و تحلیل‌شده بر اساس مطالعات گذشته، عوامل متعددی در بروز بی‌عدالتی جنسیتی در آموزش، در مقاطع تحصیلی دخیل بوده‌اند که به طور عمده به چهار دسته قابل تقسیم است و از جمله این عوامل می‌توان به عوامل خانوادگی، آموزشی، اجتماعی و اقتصادی اشاره نمود.

در مجموع در بخش عوامل خانوادگی متغیرهای بعد خانوار، ترکیب افراد خانواده، به‌کارگیری دختران برای کار و درآمدزایی برای والدین، درآمد خانواده و تحصیلات پدر و مادر می‌توانند در تحقق عدالت جنسیتی در آموزش تأثیرگذار باشد.

در بخش عوامل آموزشی نیز می‌توان به قوانین آموزشی مانند اجباری یا غیراجباری بودن دوره‌ها اشاره نمود.

از مجموع عوامل اجتماعی مؤثر بر عدالت جنسیتی در آموزش دختران نیز متغیرهایی چون شاخص دسترسی، نگرش خوش‌بینانه‌تر والدین در جمعیت شهری نسبت به ادامه تحصیل دختران، فرصت شغلی بیشتر برای دختران در جامعه شهری نسبت به جامعه روستایی پس از تحصیل، فاصله خانه تا مدرسه در جامعه روستایی نسبت به جامعه شهری، سن پایین ازدواج و بارداری و زایمان و عدم درک کمتر مادران روستایی نسبت به آموزش فرزندان دختر مؤثرند.

علاوه بر عوامل ذکر شده، عوامل اقتصادی چون جنسیتی بودن بازار کار و کشاورزی سنتی نیز می‌توانند در برقراری عدالت جنسیتی در آموزش مؤثر باشد (۱۰،۲۱،۲۲).

از جمله کاربرد نتایج تحقیق حاضر می‌توان به مواردی چون: کمک به تصمیم‌سازی‌های جدید و یا تغییر در برنامه‌های استانی در زمینه‌های آموزشی، اجتماعی، و اقتصادی در استان ایلام با توجه به وضعیت عدالت جنسیتی اشاره نمود.

تحقیق حاضر در روند انجام با محدودیت‌هایی از جمله: کمبود منابع خارجی، به ریز نبودن اطلاعات سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۰ از جمله عدم وجود اطلاعاتی در خصوص خانوارهای مورد بررسی، نبود اطلاعات مصاحبه‌ای و گفتگوهای با جمعیت مورد بررسی و کمی بودن داده‌های موجود مواجه بود.

عدالت جنسیتی به معنای مشابهت یا برابری زنان با مردان نیست، بلکه هدف از آن فراهم آوردن شرایطی است که زنان و مردان به حداکثر رشد بایسته خود در هر زمینه برسند. عدالت

حاصل شده است. در مهران نابرابری به ضرر دختران وجود دارد. در سایر شهرها این شاخص در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف و هنوز بی‌عدالتی به ضرر دختران وجود دارد. اما در سطح پیش‌دانشگاهی در اکثر شهرها (آبدانان، ایلام، دره شهر، دهلران، شیروان و چرداول و ملکشاهی) بی‌عدالتی به ضرر پسران دیده می‌شود. به عبارت دیگر، در این شهرها این شاخص در وضعیت دور از تحقق هدف قرار دارد. در ایوان بی‌عدالتی به ضرر دختران و در وضعیت دور از تحقق هدف و در مهران در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف و بی‌عدالتی به ضرر پسران دیده می‌شود.

در سطح تحصیلات عالی شاخص عدالت جنسیتی در اکثریت شهرستان‌ها یا محقق شده است (مهران، ملکشاهی، دره شهر و آبدانان) و یا نزدیک به تحقق هدف هست (ایلام، ایوان و دهلران). اما شهرستان شیروان چرداول در وضعیت متوسط نسبت به تحقق هدف قرار دارد.

به عبارت دیگر، می‌توان گفت که در سال‌های پس از انقلاب اسلامی با همه تنگناها و حوادث کوچک و بزرگ، عدالت جنسیتی در گروه‌های عمده سنی اتفاق افتاده است. این ویژگی آنالیز داده‌های سرشماری نفوس و مسکن سال ۹۰ با یافته‌های سایر محققین از جمله آتشک (۱۰)، اسماعیل سرخ (۱۳)، حسین‌زاده (۱۴)، خدابخش (۱۵)، عزیززاده (۱۶)، کلیدری (۱۷)، مرادی (۹) و نبی‌زاده سرابندی (۱۸)، واحدی (۱۹) تا حدود زیادی همخوانی داشته است. تحلیل مربوط به عدالت جنسیتی در مقاطع تحصیلی استان ایلام، حکایت از آن دارد که در مجموع عدالت جنسیتی در مقطع ابتدایی (۱/۰۵) نزدیک به تحقق هدف است که مشابه با وضعیت کشوری (۰/۹۹) هست. در مقاطع راهنمایی (۰/۹۰) نسبت به ۰/۹۶) و متوسطه (۰/۸۴) نسبت به ۱/۰۱) شاخص استانی وضعیت نامناسب‌تری نسبت به شاخص کشوری دارد و بی‌عدالتی به ضرر دختران است. بحث عدالت جنسیتی به عنوان یک نیاز در مقاطع راهنمایی و متوسطه در مطالعه صدیق سروستانی و حبیب پور گتایی (۱۳۸۶) با محوریت بررسی نیازهای آموزشی، فرهنگی و اجتماعی دختران دانش‌آموز سراسر کشور بیان شده است. تنها در مقطع پیش‌دانشگاهی بی‌عدالتی به ضرر پسران است، در مقطع عالی نیز تقریباً شاخص برابری جنسیتی در آموزش محقق شده است (۲۰).

علی‌پور و همکاران هم آموزش مجازی در ایران را یکی از راهکارهایی می‌داند که می‌تواند فرصت‌های برابر آموزشی را از طریق فراهم‌سازی شرایط، حذف بعد مکان و زمان و حذف مسافرت‌های بین شهری، و توان‌بخشی زنان در زمینه مدیریت هم‌زمان خانواده و آموزش در تأمین و ارتقای امنیت روانی برای زنان تأمین کند (۲۵).

سیاری و همکارانش نیز بالا بودن هزینه آموزش مجازی در کشور را مهم‌ترین مانع و محدودیت در برابری فرصت‌های آموزشی و همچنین افزایش دسترسی به آموزش عالی می‌داند (۲۶). بنابراین در مجموع، نتایج این مطالعه نشان می‌دهد هنوز تا تحقق اهداف توسعه هزاره در زمینه تحقق عدالت آموزشی باید تلاش‌های زیادی صورت گیرد تا شاهد تحقق شاخص عدالت جنسیتی در آموزش در مناطق کمتر توسعه‌یافته باشیم. بی‌شک این امر جز با نظر مثبت دولت نسبت به گسترش فرصت‌های آموزشی و امکانات و فضاهای مورد نیاز همراه با فرهنگ‌سازی در این مناطق امکان‌پذیر نیست.

جنسیتی در آموزش زنان شامل رشد آگاهی‌های عمومی و نیل آنان به حداکثر سواد و دانش متناسب با ظرفیت‌ها و سطوح مختلف استعدادهای زنان، همچنین ایجاد تعامل میان انواع نقش‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی است. بی‌آنکه لازم باشد ضرورتاً در این مسیر با مردان مقایسه شوند. در چارچوب منابعی که دولت‌ها برای رشد و ارتقای مردان و زنان جامعه مصروف می‌دارند، عدالت آموزشی یعنی اینکه همه زنان و مردان متناسب با ظرفیت‌های انسانی خود از امکانات آموزشی بهره‌مند شوند، به مراتب عالی علمی برسند و از دانش و معرفت سهم داشته باشند (۲۳).

مطابق با پژوهش عکاشه و همکاران؛ پژوهش درباره فرآیند دگرگونی در نگرش‌ها و ساختارهای اجتماعی پیرامون مسئله آموزش دختران، تدوین برنامه‌های درسی با کمک صاحب‌نظران مرد و زن، فرهنگ‌سازی در محیط‌های محروم در مورد آموزش دختران، و ایجاد مراکزی برای اطلاع‌رسانی به افراد جامعه در مورد مزایای آموزش دختران می‌تواند در دستیابی و گسترش برابری فرصت‌های آموزشی مؤثر باشد (۲۴).

References

---

1. Sanagoo A, Nomali M, Mahasti Jouybari L. Explanation of Educational Equity among Medical Sciences Students: Evaluation of Medical Sciences Students and Experiences. *Horizons of Medical Education Development (HMED)* 2011; 4:39-44.
2. Islamic Consultative Assembly. Constitution of the Islamic Republic of Iran. [On line]. 1979. Available from: http://rc.majlis.ir/fa/content/iran_constitution. [In Persian]
3. Senegal Dakar Meeting. Education for all. [On line]. 2003. Available from: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=15&ved=0CHYQFjAO&url=http%3A%2F%2Funesdoc.unesco.org%2Fimages%2F0012%2F001211%2F121147e.pdf&ei=vJX9U4H1Be374QSDyYDgCQ&usg=AFQjCNFlxEpGpVWfZ3DO8g8Lxnc6ij-kg&sig2=-KJ3uf7teAUV3MhehZV_Lg. [In Persian]
4. Saffar Heidari H, Hossainnjad R. The Perspectives of Educational Justice (a Study about the pPosition of Educational Justice in the Document of Iran Education System Transformation). *Foundations of Education* 2014; 4 (1): 49-72. [In Persian]
5. Codification Project Secretariat. General Plan of National Education Document. [On line]. 2003. Available from: <http://pesi4.um.ac.ir/uploading/pesi4.um.ac.ir/images/C1C8Bd01.pdf>. [In Persian]
6. Management and Planing Organization. Law of the Fourth Economic, Social and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran, 2005-2009. [On line]. 2005. Available from: http://www.dadkhahi.net/law/hoghoogh/h_edari_estekhdami/ghanoon_barbameh_4.htm. [In Persian]
7. Armian N. The 5-years Development Plan of Iran (2011-2015). [On line]. 2013. Available from: <http://naderarmian.persianblog.ir/post/1089/>. [In Persian]
8. Chaboki O. Education and Gender in Iran. *Women's Studies (Sociological & Psychological)* 2003; 1: 69-100. [In Persian]
9. Morady M. Evaluation Educational Opportunities in Secondary School Education and its Related Factors in Zanjan Year 2002-3. [Thesis]. Tehran: Tehran University, Faculty of Psychology and Educational Sciences; 2003. [In Persian]
10. Atashak M. Evaluation of Gender Equality in Iran's Educational System. *Women in Development & Politics* 2011; 10: 127-51.
11. Gall MD, Gall JP, Borg WR. Educational Research an Introduction. Trans. Nasr AR. Tehran: Samt & Shaid Beheshti University; 2003. [In Persian]
12. The official United Nations Site for the MDG Indicators. Millennium Development Goals Indicators. [On line]. Available from: <http://unstats.un.org/unsd/mdg/Metadata.aspx?IndicatorId=9>.
13. Esmail Sorkh J. Educational Inequalities along the Ethnic and Regional Dimensions: The Case of the Elementary Schools in Western Azarbaayejan Province, 2001-2002. *Quarterly Journal of Education* 2012; 23 (3): 103-24. [In Persian]
14. Hoseinzade F. Evaluation of Injustice Achieves Educational Opportunities between the Regions of the Bushehr Province 1992-1993. Bushehr: Department of Education Bushehr; 1993. [In Persian]
15. Khodabakhsh F. Comparison of Educational Inequality between the Regions of Gilan in High School 1991-1992. [Thesis]. Tehran: Tabatabae University, Faculty of Psychology and Educational Sciences; 1992. [In Persian]
16. Azizzadeh H. Evaluation of Injustice Achieves Educational Opportunities between the Provinces of Iran, 1986-1987. *Education and Training Journal* 1986; 4:55-87. [In Persian]
17. Kelidary M. Evaluation of Injustice of Educational Opportunities in Khorasan Province, the First Development Plan (1995). [Thesis]. Tehran: Tabatabae University; Faculty of Psychology and Educational Sciences; 1995. [In Persian]
18. Nabizadeh Sarabandi S. Unequal Access to Educational Opportunities for Boys and Girls in Sistan and Baloochestan. *Women in Development and Politics* 2005; 3: 155-75. [In Persian]

19. Vahedie MT. Evaluation of Factors in Access to Learning Opportunities for Secondary School Girls Districts in Zanjan Province. Zanjan: Research Office of Zanjan Province Education; 1998. [In Persian]
20. Seddigh Servestani R, Habibpour-Getabi K. A Study on Social, Cultural and Educational Needs of Girlstudents in Iran. *Women in Development and Politics* 2008; 5: 31-62. [In Persian]
21. Atashak M. Gender Parity in Access to Education (the Case of Secondary Level Education in Urban and Rural Areas of Iran). *Woman's Strategic Studies (Ketabe Zanan)* 2009; 11:73-110. [In Persian]
22. Atashak M, Zahedi N, Garaie Nejad Gh, Sadrea N, Mohamadi S. Realization of Gender Equality for Accessing General Education during 1976-1980. *The Journal of Womens' Studies (Journal of Scientific and Research on Women's Studies)* 2009; 3: 28-41. [In Persian]
23. Mahmoudian H. Heterogeneous Nature of Women's Status in Iran. *Quarterly Women in Development & Politics (Women's Research)* 2005; 3:115-36. [In Persian]
24. Akasheh ZB, Sharif SM, Jamshidian A. Providing and Extending Equal Opportunity and Educational Justice in Education in Isfahan. *Social Welfare Quarterly* 2010; 10:287-305. [In Persian]
25. Alipour V, Tavakkoli S, Sarmadi MR. A Study of Gender Equality in Education, Psychological Security of Women in Iranian S through the Virtual Learning. *Social Psychology Research* 2012; 1:63-80. [In Persian]
26. Sayeari H, Lotfepour p, kazempour A. The Impact of ICT-based Education Educational Justice Development. *Educational Psychology* 2012; 8:2-28. [In Persian]

Gender equality or inequality in the educational system of Ilam province

Eskandar Gholami Parizad¹, Elham Gholami Parizad², Fatemeh Palizban³, Zeinab Ghazanfari⁴

Public Health Department, Prevention of Psycho-social Injuries Research Center, Ilam University of Medical Sciences¹, Clinical Microbiology Research Center, Ilam University of Medical Sciences², Educational Development Center, Ilam University of Medical Sciences³, Health Education Department, Prevention of Psycho-social Injuries Research Center, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran⁴.

(Received 15 July, 2014

Accepted 8 Aug, 2015)

Original Article

Abstract

Introduction: Educational equality is newly considered in social, political and economic system of the nations. Many conventions, treaties & statements in the world emphasizing these rights have been determined and issued. This issue has been considered in politic, economic and social development plans of Iran. Explaining this issue in undeveloped areas such as Ilam province can provide improvement opportunities in developmental plans. So, this study was done to investigate the issue of equality or inequality in educational system of Ilam as one of the under-developed areas in Iran.

Methods: This evaluative research was carried on the base of Ilam population and housing census in 1390. The population of Ilam including 503840 subjects was studied. Gender equality in education was assessed with Gender parity index presented by UNESCO and the international institute for educational planning. Data were analyzed using SPSS version 18 through descriptive statistics.

Results: Analysis of gender in equality in educational system of Ilam province showed that this index is worse than the country index baseline in junior high school (0.90 to 0.96) and high school (0.84 to 1.01), gender inequality was against girls. In senior high school (1.38) inequality was against boys. Gender equality has been achieved in higher education level (0.99). According to Ilam's counties, Abdanan city had the best gender equality in educational system especially in senior high school. But this index was inappropriate in other cities. There was a large difference in terms of the desired status.

Conclusion Given the rural context of Ilam province and the importance of male gender, the inequality against girls during junior high school and high school is justified; because decisions are made inside the family structures in those periods. This status will be reversed in the senior high school. Totally, it is expected that policymakers in education attempt to remove deprivations of the girls, because having equal opportunities ensure them to have a growing healthy society which is based on, a national believes as well as the new social conditions.

Key words: Gender Equality, Inequality, Education, Development, Ilam Province.

Citation: Gholami Parizad E, Gholami Parizad E, Palizban F, Ghazanfari Z. Gender Equality or Inequality in the Educational System of Ilam Province. *Journal of Development Strategies in Medical Education* 2016; 2(2): 35-44.

Correspondence:
Z. Ghazanfari.
Faculty of Health Ilam
University of Medical
Sciences.
Ilam, Iran.
Email:
ghazanfari-z@medilam.ac.ir